

Bei der Satzgliedbestimmung tritt also ein Problem auf. Die Satzgliedbegriffe stammen aus verschiedenen Bereichen: aus der Logik (Subjekt, Prädikat) und aus der Philosophie (Objekt, Attribut). Sie wurden ursprünglich also gar nicht zur Beschreibung syntaktischer Phänomene herangezogen.

Fazit. Mit diesen Analysen und Überlegungen hoffen wir gezeigt zu haben, dass die Prototypentheorie ein fruchtbarer theoretischer Ansatz für syntaktische Analysen sein kann.

Perspektiven. Die Weiterentwicklung der Prototypentheorie kann in Richtung auf eine Textverstehenssemantik beitragen.

Literatur

1. Bates E. *Functionalist Approaches to Grammar* / E. Bates, B. MacWhinney // *Language Acquisition : the State of the Art*. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1982. – P. 173–218.
2. Bybee J. L. *Morphological Classes as Natural Categories* / Joan L. Bybee, Carol Lynn Moder // *Language*. – 1983. – Vol. 59, No 2. – P. 251–270.
3. Dürscheid C. *Syntax. Grundlagen und Theorien* / Christa Dürscheid. – 5., durchgesehene Aufl. – Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2010. – 256 S.
4. Fleischer W. *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache* / Wolfgang Fleischer, Georg Michel, Günter Starke. – 2. Aufl. – Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien : Lang, 1996. – 341 S.
5. Kleiber G. *Prototypensemantik : eine Einführung* / Georges Kleiber ; [Übers. von Michael Schreiber]. – 2., überarb. Aufl. – Tübingen : Narr, 1998. – 153 S.
6. Köpcke K.-M. *Chaos und Ordnung – Zur semantischen Remotivierung einer Deklinationsklasse im Übergang vom Mhd. zum Nhd.* / Klaus-Michael Köpcke // *Angemessene Strukturen : Systemorganisation in Phonologie, Morphologie und Syntax* / Bittner A., Bittner D., Köpcke K.-M. (eds.) – Hildesheim ; Zürich ; New York, 2000. – S. 107–122.
7. Köpcke K.-M. *A Prototype Approach to Sentences and Sentence Types* / Klaus-Michael Köpcke, Klaus-Uwe Panther // *Annual Review of Cognitive Linguistics*. – 2008. – Vol. 6. – P. 83–112.
8. Lakoff G. *There-Constructions : a Case Study in Grammatica, Construction Theory and Prototype Theory* / George Lakoff. – Berkeley : Univ. of California, 1984. – (= *Cognitive Science : Report 18*). – 234 p.
9. Lakoff G. *Women, Fire, and Dangerous Things : What Categories Reveal about the Mind* / George Lakoff. – Chicago : The Univ. of Chicago Press, 1987. – 614 p.
10. Loos H. *Anwendung der Prototypentheorie auf Wortbedeutungen polysemer Adjektive (Broschiert)* / Hanka Loos. – München : GRIN Verlag, 2007. – 36 S.
11. Mangasser-Wahl M. *Prototypentheorie in der Linguistik : Anwendungsbeispiele, Methodenreflexion, Perspektiven* / Martina Mangasser-Wahl (Hrsg.). – Tübingen : Stauffenburg Linguistik, 2000. – 164 S.
12. Poitou J. *Prototypentheorie und Flexionsmorphologie* / Jacques Poitou // *Linguistik online*. – 2004. – 19. Jg., Nr. 2 – [Elektronischer ресурс]. – Режим доступа : http://www.linguistik-online.com/19_04/poitou.html
13. Sandig B. *Zu einer Gesprächsgrammatik. Prototypische elliptische Strukturen und ihre Funktionen in mündlichem Erzählen* / Barbara Sandig // *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*. – 2000. – 28. Jg., Nr. 3. – S. 291–318.
14. Schulz S. *Wie lässt sich Textkompetenz in der Grundschule fördern? Eine Analyse von Ergebnissen aus Textlinguistik und Schreibforschung (Broschiert)* / Sonja Schulz. – München : GRIN Verlag, 2007. – 116 S.

Статтю подано до редколегії
26.04.2012 р.

УДК 811.111

Л. О. Глухова – аспірант Дніпропетровського
національного університету імені Олеся Гончара

Лексичні засоби вербалізації субконцепту «факультет» у сучасній англійській мові

*Роботу виконано на кафедрі англійської філології
ДНУ ім. Олеся Гончара*

У статті розглянуто лексичні засоби вербалізації субконцепту «Факультет», їх особливості і специфічні риси в британському й американському варіантах англійської мови з точки зору когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, субконцепт, освітній менеджмент, вербалізація.

Глухова Л. А. Лексические средства вербализации субконцепта «Факультет» в современном английском языке. В статье рассматриваются лексические средства вербализации субконцепта «Факультет», их особенности и специфические черты в британском и американском вариантах английского языка с точки зрения когнитивной лингвистики.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, субконцепт, образовательный менеджмент, вербализация.

Glukhova L. O. Lexical Means of Verbalization of the Subconcept «Faculty» in the Modern English Language. The article deals with the analysis of the lexical means of verbalization of the subconcept «Faculty», their peculiarities and specific features in the British and American variants of the English language from the point of view of cognitive linguistics.

Key words: cognitive linguistics, concept, subconcept, educational management, verbalization.

Постановка наукової проблеми та її значення. Освіта являє собою процес розвитку індивідуальності й особистості людини в її взаємозв'язку із соціальним та природним середовищем [4, 103].

На сьогодні немає визначення поняття «освітній менеджмент» із точки зору когнітивної лінгвістики. Більшість дослідників (Є. Іванова, М. Певзнер, А. Попова, А. Барановський, Є. Князев, А. Віфліємський, Ю. Мюллер, Herbert Buchen, Hans-Günter Rolff) розглядають наведене поняття з точки зору психології та педагогіки. У цілому праці цих дослідників можна звести до такого описового визначення освітнього менеджменту: освітній менеджмент означає організацію, управління й розвиток соціальних систем, з метою надання освіти людям, щоб зробити з них компетентних та дієздатних співробітників.

Мета наукової розвідки – комплексний опис багатоаспектного концепту «Освітній менеджмент» із точки зору взаємодії когнітивних процесів свідомості та феноменів мови, що їх відображають.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з визначенням О. Кубрякової, когнітивна лінгвістика – це «лінгвістичний напрям, у центрі якого знаходиться мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент – система знаків, які відіграють роль у репрезентації (кодуванні) та трансформації інформації» [1, 53].

Ключовими поняттями когнітивної лінгвістики, які є важливими для нашого дослідження, є *концепт*, *концептосфера* та *картина світу*.

Дослідженню концептів присвячено велику кількість робіт, серед яких найбільш відомими є наукові праці Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Н. Н. Болдирева, С. Г. Воркачова, В. З. Дем'янова, Є. С. Кубрякової та ін. Узявши до уваги особливості концепту як лінгвістичної одиниці, котрі виділялися лінгвістами, ми як «робоче» використовуємо таке визначення цього поняття: концепт – це розумовий конструктор, що є надбанням мовної свідомості, яке становить певним чином структуровану сукупність знань про предмет, який визначається, або явище реальної дійсності, та котрий відображає національноструктуровану специфіку бачення та членування світу.

Концепти розрізняють за об'ємом інформації, яка в них міститься. Одним зі складних та багатобічних концептів є концепт «Освітній менеджмент». Оскільки наведений концепт є дуже багатоаспектним, вважаємо доцільним розглядати його не просто як концепт, а як цілу концептосферу, зміст якої представлений сукупністю певної кількості менших концептів.

Саме тому вважаємо необхідним звернутися до поняття *концептосфера*. Узагальнивши досвід лінгвістів, С. Юлтимирова трактує концептосферу як структурування, національно та культурно обумовлене знання носіїв англійської мови в системі їхніх ментальних уявлень і мовну репрезентацію цього знання та уявлень [3]. Сукупність концептів становить собою таку концептосферу, яка є складовим елементом національної концептосфери окремої особистості та картини світу всього народу.

У сучасній лінгвістиці термін *картина світу* визначають як глобальний образ світу, який є основою світогляду людини, тобто виражає суттєві властивості світу в розумінні людини в результаті її духовної та пізнавальної діяльності [2, 28]. Ціннісний образ світу складають два основних типи картин світу – концептуальний та мовний. Концептуальний тип картини світу значно ширший за мовний, тому що в його формуванні приймають участь різні типи мислення, у тому числі й невербальні. З точки зору лінгвістики, між концептуальною та мовною картинами світу існує зв'язок, з допомогою якого відбувається фіксування змісту мислення через мовні засоби. На основі мови формується мовна картина світу [2, 31].

Важливим фрагментом будь-якої картини світу є вербально оформлені ціннісні концепти, які впливають на думки та дії як індивідів, так і цілих народів. Зміст і місце цінностей у колективній свідомості суспільства можуть відрізнятися залежно від культури, набувати національних особливостей. Саме тому опис та аналіз вербально оформлених ціннісних концептів дає можливість зробити висновки стосовно основних рис національного менталітету.

Абсолютно будь-яка сфера людської діяльності формує свою специфічну концептосферу з властивими рисами й особливостями, що притаманні лише їй. У нашому дослідженні таким є багатоаспектний концепт «Освітній менеджмент».

Зміст багатоаспектного концепту «Освітній менеджмент» в англійській мові представлений сукупністю декількох (значно менших за об'ємом) субконцептів, а саме: субконцепт «Вищий навчальний заклад», субконцепт «Голова вищого навчального закладу», субконцепт «Керівництво вищого навчального закладу», субконцепт «Факультет вищого навчального закладу», субконцепт «Структурні підрозділи вищого навчального закладу», субконцепт «Організація навчального процесу у вищому навчальному закладі».

У наведеному дослідженні показано, якими мовними засобами вербалізується в сучасній англійській мові субконцепт «Факультет».

Матеріалом для дослідження слугували поняття, пов'язані зі структурою вищого навчального закладу, а саме – з його поділом на факультети. З Інтернет-простору нами відібрано 30 університетів, із яких одинадцять – університети країн Європи, дев'ять – Великої Британії та десять – університети США. Вибір вищих навчальних закладів проводився згідно з рейтингом 2011–2012 рр., представленим рейтинговою системою *The Times Higher Education* [7]. При створенні цього рейтингу дослідники враховували такі параметри, як навчання (30 % від рейтингу), дослідження (30 %), користь від результатів досліджень (30 %), інноваційний розвиток (2,5 %), міжнародний погляд (7,5 %). У межах нашого дослідження ми розглядали рейтинг вищих навчальних закладів Європи, Великої Британії та рейтинг університетів Сполучених Штатів Америки.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що субконцепт «Факультет» у сучасній англійській мові вербалізується за допомогою трьох лексичних одиниць: *faculty*, *college*, *school*.

У більшості вищих навчальних закладів Європи та Великої Британії функцію реалізації субконцепту «Факультет» виконує лексична одиниця *faculty* (від лат. *facultatem* – сила, здатність, багатство). За даними етимологічного словника [8], цю лексему було вперше зафіксовано в англійській мові ще в XII ст. у значенні «область знання». Проте, тільки починаючи з XIV ст., лексему *faculty* почали вживати в значенні «науковий підрозділ університету». Із 1767 року в американському варіанті англійської мови наведену лексичну одиницю вживали в сенсі «весь викладацький склад навчального закладу», яка в американському варіанті англійської мови й досі функціонує в цьому значенні [8]. Аналіз фактичного матеріалу показав, що саме в значенні «науковий підрозділ університету» представлена лексична одиниця функціонує в більшості вищих навчальних закладів Європи та Великої Британії: «структурний підрозділ або група споріднених підрозділів (кафедр) вищого навчального закладу» [5]. Ця тенденція спостерігається в тринадцяти вищих навчальних закладах із двадцяти проаналізованих, із них шість вищих навчальних закладів Великої Британії (*Oxford University*, *Cambridge University*, *Imperial College of London*, *University College of London*, *University of Manchester*, *University of Bristol*) та сім вищих навчальних закладів Європи (*Ludwig-Maximilian-University-München* (Германія), *Georg-August-University Göttingen* (Германія), *University Heidelberg* (Германія), *University of Zurich* (Швейцарія), *Katholieke University Leuven* (Польща), *Utrecht University* (Нідерланди)).

Цікавим є той факт, що в найперших вищих навчальних закладах Західної Європи (*Oxford University* та *Cambridge University*) для реалізації субконцепту «Факультет» використовували лексему *college*, яка на сьогодні є особливістю американського варіанта англійської мови. Як свідчать історичні джерела [6], засновниками перших вищих навчальних закладів Америки були випускники саме Оксфордського та Кембриджського університетів. Створені навчальні заклади були набагато меншими ніж Оксфорд та Кембридж, тому їх не можна було назвати університетами, але вони були схожі на невеличкі підрозділи – коледжі, – на які поділялися названі університети. Дещо пізніше ці коледжі об'єднувалися і формували справжні університети, а традиція називати факультет (*faculty*) лексевою коледж (*college*) збереглася до теперішнього часу.

На відміну від вищих навчальних закладів Європи та Великої Британії, у жодному з десяти проаналізованих американських вузів лексема *faculty* не вживається в значенні «академічний підрозділ». Замість неї, натомість, цю функцію виконують дві лексичні одиниці *college* та *school*. Так, наприклад, у Каліфорнійському університеті (University of California, Berkeley) функціонують дві лексеми: *college* та *school* (College of Chemistry та School of Law). Когнітивне розуміння представлених лексем дещо відрізняється: *college* дає можливість отримати і базову вищу освіту (тобто ступінь бакалавра), і післядипломний курс (ступінь магістра), у той час як *school* припускає, як правило, отримання ступеня магістра. Те ж саме стосується ще одного американського вищого навчального закладу – Колумбійського університету (Columbia University): *Columbia Law School* та *College of Physicians and Surgeons*.

Лексичні одиниці *college* та *school* є характерними при вербалізації субконцепту «Факультет» в американському варіанті англійської мови. Як уже зазначалося, у двох вищих навчальних закладах США (з десяти проаналізованих) вони функціонують одночасно, у шістьох – субконцепт «Факультет» реалізується за допомогою тільки лексеми *school* (Harvard University, Stanford University, Princeton University, Massachusetts Institute of Technology, University of Chicago, University of California, LA), в одному вищому навчальному закладі (Yale University) цю функцію виконує лексема *college*, а у вищому навчальному закладі California Institute of Technology субконцепт «Факультет» вербалізує лексична одиниця *division* (Physics, Mathematics & Astronomy Division).

Як показав аналіз фактичного матеріалу, американську традицію засобів вербалізації субконцепту «Факультет» перейняв лише один вищий навчальний заклад Європи з одинадцяти проаналізованих – *École Polytechnique Fédérale de Lausanne* (Switzerland), у якому лексична одиниця *school* вербалізує концепт «Факультет». Потрібно також відзначити той факт, що наведену лексичну одиницю у вищих навчальних закладах Сполученого Королівства вживають дещо в інших контекстах. Так, наприклад, у таких вищих навчальних закладах, як *Cambridge University*, *University College of London*, зазначена лексична одиниця виступає такою, що поєднує декілька факультетів (*UCL School of the Built Environment, Engineering and Mathematical and Physical Sciences* поєднує в собі *UCL Faculty of the Built Environment, UCL Faculty of Engineering Sciences, UCL Faculty of Mathematical & Physical Sciences*). Однак у двох вищих навчальних закладах Сполученого Королівства (*University of Edinburgh, University of Manchester*) лексема *school* має значення кафедри.

Як зазначалося вище, лексеми *college* можна також зустріти в структурі деяких вищих навчальних закладів Великої Британії (*Oxford University, Cambridge University, University of Bristol*), але її когнітивне розуміння кардинально відрізняється від значення, яке є прийнятним в американській традиції. Лексичну одиницю *college* вживають, коли говорять про відгалуження від університету, тобто лексеми *college* називають незалежний структурний підрозділ університету, який має свої власні правила, викладацький склад та будівлю. Ці коледжі (*colleges*) складаються із факультетів (*faculties*), які, у свою чергу, поділяються на кафедри (*departments*).

Висновок. Отже, на основі вищесказаного можна стверджувати, що семантична наповнюваність мовних засобів, які вербалізують субконцепт «Факультет», безпосередньо залежить від когнітивного сприйняття та розуміння світу носіями мови, від певних історичних факторів, які обумовлюють вживання тієї чи іншої лексичної одиниці, та від територіального варіанта сучасної англійської мови. Тому багатоаспектний концепт «Освітній менеджмент», зокрема субконцепт «Факультет», потребують подальшого, глибшого аналізу.

Список використаної літератури

1. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова. – М. : [б. и.], 1997. – 245 с.
2. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б. А. Серебренников – М. : [б. и.], 1988. – 247 с.
3. Юлтимирова С. А. Когнитивная организация и языковая репрезентация концепта BRAVE в английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» [Электронный ресурс] / С. А. Юлтимирова. – Уфа, 2007. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/kognitivnaya-organizatsiya-i-yazykovaya-reprezentatsiya-kontsept-a-brave-v-angliiskom-yazyke>.
4. Müller U. Bildungsmanagement / U. Müller // Schweizer, Gerd, Ulrich, Helmut Lernen am Unterschied. Bildungsprozesse gestalten – Innovationen vorantreiben. – Bielefeld, 2007. – S. 99–122.
5. The Longman Dictionary of Contemporary English, 5th Edition. Harlow, 2010.

6. http://en.wikipedia.org/wiki/College#Origin_of_the_U.S._usage
7. www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/
8. www.wordorigins.org/index.php/site/comments/word_of_the_month_university/

Статтю подано до редколегії
26.04.2012 р.

УДК 811.111'37

І. М. Гольтер – старший викладач кафедри іноземних мов
Дніпродзержинського державного технічного
університету

Семантика концепту-колороніма в англійських фразеологізмах

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов ДДТУ

У статті розглянуто семантику концепту-колороніма в англійських фразеологізмах, з'ясовано, наскільки природа фразеологізмів співвідноситься з їх компонентним складом.

Ключові слова: колоронім, концепт, фразеологічна одиниця, ідіома, мовна одиниця.

Гольтер І. М. Семантика концепта-колороніма в англійських фразеологізмах. В статті розглядається семантика концепта-колороніма в англійських фразеологізмах, виявляється, наскільки природа фразеологізмів соотнесена з їх компонентним складом.

Ключевые слова: колороним, концепт, фразеологическая единица, идиома, языковая единица.

Golter I. M. The Semantics of the Concept-Colouronim in English Phraseological Units. The article deals with the analysis of the concept-colouronim semantics in English phraseological units, analyses how the nature of the idioms corresponds with their component structure.

Key words: colouronim, concept, phraseological unit, idiom, linguistic unit.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасному суспільстві простежено тенденцію все більшої зацікавленості психологічними процесами, що відбуваються в мозку людини. Тому, на нашу думку, науковий пошук у сфері психолінгвістики досить актуальний. Тим більше, що фразеологія невід'ємно пов'язана з психологією, адже виникнення фразеологізмів зумовлено особливістю людської психіки. У цьому дослідженні ми розглядаємо назви кольорів у складі цих мовних одиниць. Колір, як відомо, має специфічне відображення в людській психіці, тому нашу увагу зосереджено на окремих компонентах фразеологізмів, а саме тих лексемах, денотативним значенням для яких є ознака кольору. Такі лексеми ми будемо називати колоронімами.

Мета дослідження – проаналізувати, наскільки природа фразеологізмів співвідноситься із їх компонентним складом, виявити особливості семантики концепту-колороніма, з'ясувати, наскільки значення колороніма може впливати на загальне значення фразеологічної одиниці і як психологічне трактування кольору відображено у фразеологізмах.

Актуальність теми полягає в різнобічному розкритті основних властивостей компонентного складу англійських фразеологічних одиниць, до складу яких входять колороніми.

Методологічною базою дослідження є роботи Ш. Баллі, Л. Сміта, В. В. Виноградова, В. П. Жукова, Н. М. Амосової, С. С. Алексеева та ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Узагалі, феноменом кольору людство цікавилася з прадавніх часів, намагаючись пояснити це явище, з'ясувати його дію на мозок і психіку. Розробити теорію кольору намагався ще давньогрецький філософ Платон. Значним внеском у кольорознавство є вчення про колір Й. В. Гете, зокрема з'ясування зв'язку «світло-колір-емоція» [2, 114].

Багатство барв навколишнього світу своєрідно відображається у мові. Як зазначає А. Порожнюк, кожна мова має свій спосіб «розділення» спектра. Тобто, колір пов'язаний з історією народу, його культурою, побутом, традиціями тощо [5, 28].